

Evaluation of Research Backgrounds of Master's Theses of Razi University, Faculty of Social and Educational Sciences, based on the Desired Structure and Content of Background Writing in the Years 2013-2019

Nahid Shahveisi

M.A. Student in Information Science and Knowledge, Razi University, Kermanshah, Iran.

Gholamreza Heidari *

Associate Professor, Knowledge and Information Science Dept, Faculty of Social and Educational Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran.

Vakil Ahmadi

Assistant Professor, Sociology Dept, Faculty of Social Sciences and Education, Razi University, Kermanshah, Iran.

Abstract

The present study analyzes the research background section of the five master's theses in the fields of Information science and epistemology, social sciences, psychology, political science and counseling in the years 1393 to 1398 of Razi University, Faculty of Social and Educational Sciences. This research has been studied by the method of quantitative content analysis of the applied type, 140 dissertation titles were inspected. The tool used in this research is a checklist. Mean data comparison tests were used to analyze the data. It shows that in terms of structure in the field, the field of consulting has the highest average and the field of political science has the lowest average in terms of structure. In terms of content by discipline, the social sciences have the highest average and the field of psychology the lowest. In the "by year" structure, the closer the research backgrounds are to 1998, the better they are, and in terms of content, the closer they get to 1998, the weaker they are. This means that the research backgrounds were better in 1993 and 1994. The findings also indicate the second place of the field of information science and epistemology among other fields. In this field, in terms of structure based on year, the year 1395, and in terms of content, the year 93 had a better situation among other years. The results indicate that according to the criteria, the research background is relatively good in terms of structure, but weak in terms of content, and not of good quality.

Keywords: Literature Reviews, Thesis, Structure and Content of Literature Review, Faculty of Social Sciences and Education, Razi University.

* Corresponding Author: gh.heidari@razi.ac.ir

How to Cite: Shahveisi, Nahid. (2021). Evaluation of Research Backgrounds of Master's Theses of Razi University, Faculty of Social and Educational Sciences, based on the Desired Structure and Content of Background Writing in the Years 2013-2019. *Knowledge Retrieval and Semantic Systems*, 8(26), 79-102.

ارزیابی پیشینه‌های پژوهش پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشکده‌ی علوم اجتماعی و تربیتی دانشگاه رازی براساس ساختار و محتوای مطلوب پیشینه‌نویسی در سال‌های ۱۳۹۸-۱۳۹۳

- دانشجوی کارشناسی ارشد، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران ناهید شاه ویسی
- دانشیار، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی و تربیتی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران غلامرضا حیدری *
- استادیار، جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی و تربیتی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران وکیل احمدی

چکیده

پژوهش حاضر به تحلیل بخش پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد پنج رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی، علوم اجتماعی، روان‌شناسی، علوم سیاسی و مشاوره در سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۸ دانشکده‌ی علوم اجتماعی و تربیتی دانشگاه رازی پرداخت. این پژوهش با روش تحلیل محتوای کمی از نوع کاربردی، ۱۴۰ عنوان پایان‌نامه مورد بررسی گرفت. ابزار مورد استفاده در این پژوهش، چک‌لیست بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های مقایسه‌ی میانگین‌ها استفاده شد. در خصوص ساختار در رشته، رشته‌ی مشاوره بالاترین میانگین و رشته‌ی علوم سیاسی پایین‌ترین میانگین را از نظر رعایت ساختار به خود اختصاص دادند. در بُعد محتوا بر حسب رشته، رشته‌ی علوم اجتماعی بالاترین میانگین و رشته‌ی روان‌شناسی پایین‌ترین نمره را کسب کردند. در ساختار بر حسب سال، هر اندازه پیشینه‌های پژوهش به سال ۹۸ نزدیک‌تر شدند، وضعیت بهتری داشتند، و در محتوا نیز بر حسب سال، هر چه به سال ۹۸ نزدیک‌تر شده، وضعیت ضعیف‌تری داشتند، این بدان معناست که پیشینه‌های پژوهش در سال‌های ۹۳ و ۹۴ وضعیت بهتری داشتند. هم‌چنین یافته‌ها بیانگر جایگاه دوم رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی در بین سایر رشته‌ها بود. در این رشته از لحاظ ساختار بر حسب سال، سال ۹۵ و از لحاظ محتوا نیز بر حسب سال، سال ۹۳ در بین دیگر سال‌ها وضعیت بهتری داشت. نتایج بیانگر آن بود که با توجه به معیارهای در نظر گرفته شده، پیشینه‌های پژوهش از لحاظ ساختار در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار داشتند، اما از لحاظ محتوا ضعیف، و از کیفیت مطلوبی برخوردار نبودند.

کلیدواژه‌ها: پایان‌نامه، پیشینه‌های پژوهش، دانشکده‌ی علوم اجتماعی و تربیتی، دانشگاه رازی، ساختار و محتوای پیشینه‌ی پژوهش.

مقدمه

یکی از برجسته‌ترین ابعاد علم و دانش در نظام‌های علمی و دانشگاهی، پژوهش است. پژوهش در دنیای جدید در قالب محمل‌های اطلاعاتی مانند مجلات، مقالات، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشگاهی به وجود آمد و نظام‌مند و روش‌مند شد. پیشینه‌ی پژوهش بخش جدایی‌ناپذیر در فرآیند و ساختار هر پژوهش علمی و دانشگاهی به‌خصوص در پایان‌نامه‌ها است. آموزش عالی برای آن‌که بتواند در زمینه‌ی دانش و پژوهش پیشرفت کند، نیاز دارد توجه به بحث پیشینه‌ی پژوهش را سرلوحه‌ی کار خود قرار دهد. از سوی دیگر حوزه‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی یک حوزه‌ی میان‌رشته‌ای است، و با انواع محمل‌های اطلاعاتی اعم از چاپی و الکترونیکی سروکار دارد و برای آن‌که بتواند بر مبنای مطالعات قبلی دانش جدیدی را تولید کند، و روز به روز در این زمینه پیشرفت کند، نیازمند بازاندیشی و بازنگری مستمر و مداوم محمل‌های اطلاعاتی و غنی‌سازی این محمل‌ها به‌طور خاص پایان‌نامه‌ها و پیشینه‌ی پژوهش آن‌ها است.

پیشینه‌ی پژوهش فقط جمع‌آوری منابع و آثار گذشتگان نیست، بلکه پژوهشگر باید با دیدگاهی انتقادی به نقد و بررسی آن‌ها بپردازد، و در جهت بهتر شدن کیفیت موضوع مورد مطالعه خود از آن‌ها استفاده کند. بل^۱ (۲۰۰۱) پیشینه‌ها را دیدگاهی انتقادی به پژوهش‌های موجود می‌داند. از این رو، بیان می‌کند، پیشینه‌ها خلاصه‌ی پژوهش‌های گذشته نیست، بلکه مطالعه‌ای است. ضمن خلاصه کردن نتایج پژوهش‌ها، آن‌ها را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد (نقل از پریخ و فتاحی، ۱۳۹۰، ص ۱۹). منصوریان (۱۳۸۹) بیان می‌کند، پایان‌نامه «گزارش مفصلی از یک کار پژوهشی مستقل است که باید دارای مشخصات و ویژگی‌هایی باشد که آن را از نظر استادان راهنما و مشاور و سپس نزد داوران قابل قبول می‌سازد». بیشتر پایان‌نامه‌ها معمولاً در پنج فصل تنظیم می‌شوند.

علی‌رغم این توصیفات، به منظور بهبود و ارتقای محمل‌های اطلاعاتی به‌خصوص بحث پیشینه‌ی پژوهش که پایه و اساس پژوهش‌ها را تشکیل می‌دهد، مسئله‌ای در این‌جا مطرح است، که آیا بخش پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه‌ها با توجه به نظارت استادان راهنما و مشاور

1. Bell

براساس رهنمودها و اصول درستی نوشته شده‌اند؟ بررسی پیشینه‌ها گواه این مسئله است، که بسیاری از پژوهشگران با اصولی که پیشینه‌ها باید براساس آن نوشته شود، آشنایی کافی ندارند، و فقط به خاطر حفظ ساختار پایان‌نامه‌ها در این بخش گنجانده می‌شوند که نه تنها کمک زیادی به پژوهشگران نمی‌کنند، بلکه باعث سردرگمی آن‌ها خواهد شد و تنها حجم پایان‌نامه‌ها را بیشتر کرده‌اند. پارسائیان (۱۳۸۷) در این زمینه معتقد است که پیشینه‌های پژوهش گاهی فقط به خاطر حفظ ساختار سنتی و جلب نظر استادان راهنما و مشاور در پژوهش‌ها آورده می‌شوند.

از نظر بسیاری از کسانی که به امر پژوهش می‌پردازند، بخش پیشینه‌ی پژوهش یک نوع کپی کردن از روی مطالب دیگران است، خصوصاً دانشجویان تحصیلات تکمیلی زمانی که قصد انجام پژوهشی را دارند، واژه‌ی پیشینه‌ی پژوهش برای آن‌ها واژه‌ای مبهم است، و حتی نمی‌توانند تعریف ساده‌ای از آن را ارائه کنند. در این زمینه سیکو^۱ (۲۰۱۴) معتقد است که دانشجویان نمی‌توانند تعریف دقیقی از پیشینه‌ی پژوهش ارائه نمایند. اگر توجه ویژه‌ای به این امر نشود، شاهد پیشینه‌هایی خواهیم بود، تنها نام پیشینه‌ی پژوهش بر خود نهاده‌اند، ولی از نظر محتوا ضعیف عمل کرده‌اند، و در واقع ارزش محتوایی نخواهند داشت، و به نوشته‌های بی‌محتوای پایان‌نامه‌ها تبدیل خواهند گشت.

با توجه به اهمیتی که بخش پیشینه‌ی پژوهش در پایان‌نامه‌ها دارد و به عنوان یک قالب اطلاعاتی که می‌تواند راهنمای خوبی برای پژوهشگران در پژوهش‌ها باشد، نگاهی دقیق‌تر به این مبحث ضروری است؛ چراکه این پیشینه‌ی پژوهش است که اجازه نمی‌دهد پژوهشگران در انجام پژوهش به بی‌راهه کشیده شوند و تا آخرین مرحله‌ی پژوهش آن‌ها را راهنمایی می‌کند. پیشینه‌ی پژوهش به پژوهشگر کمک خواهد کرد، تا به درک کامل‌تری از موضوع مورد پژوهش دست یابد و نقاط ضعف و قوت پژوهش‌ها را بهتر نمایان خواهد کرد (Ravid & Ravid, 2019, P. 5).

این پژوهش در تلاش است، پیشینه‌های پژوهش پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته‌های مشاوره، روان‌شناسی، علوم اجتماعی، علوم سیاسی و علم اطلاعات و دانش‌شناسی

1. Cisco

دانشکده‌ی علوم اجتماعی و تربیتی دانشگاه رازی را براساس اصول معیارهای ساختاری و محتوایی مورد ارزیابی قرار دهد. بررسی مطالعات نشان می‌دهد تاکنون پژوهشی به این صورت انجام نشده است، و این پژوهش درصدد است، با تحلیل پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه‌ها وضعیت آن‌ها را از لحاظ ساختار و محتوا مورد بررسی قرار دهد. این پژوهش درصدد پاسخ به سؤالات زیر ارائه شده است:

- ۱- وضعیت ساختار در پیشینه‌های پژوهش پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشکده‌ی علوم اجتماعی دانشگاه رازی چگونه است؟
- ۲- وضعیت محتوا در پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشکده‌ی علوم اجتماعی دانشگاه رازی چگونه است؟
- ۳- آیا رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی با توجه به تأکیدی که بر دانش مدون دارد، توانسته است در مقایسه با رشته‌های دیگر در زمینه‌ی تدوین پیشینه‌های باکیفیت موفق عمل کند؟

مرور پیشینه‌ها

پیشینه‌ی در ایران و جهان تاکنون با دیدگاه‌های مختلفی مورد توجه قرار گرفته است بیشتر پژوهش‌های که در این زمینه صورت گرفته، به ارائه رهنمودهایی کلی پرداخته‌اند، و به صورت جزئی وارد بررسی پیشینه‌های پژوهش نشده‌اند؛ از این رو پرداختن به صورت جزئی به پیشینه‌های پژوهش می‌تواند کاستی‌های سایر پژوهش‌ها را در این موضوع تا حدودی برطرف کند. در ادامه به مهم‌ترین پژوهش‌ها اشاره می‌شود.

کریشنان و کتپالیا^۱ (۲۰۰۲) ده مورد از پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه‌ها را براساس معیار سال و به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب کرده‌اند، و مورد بررسی قرار داده‌اند. کریشنان و کتپالیا پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه‌های سال‌های ۱۹۹۵-۱۹۹۷ را مورد بررسی قرار داده‌اند. دغدغه‌ی اصلی پژوهش کریشنان و کتپالیا آن است که راهنمایی تدوین کنند تا به دانشجویان در نوشتن پیشینه‌ها باکیفیت یاری رساند. پژوهشی که کریشنان و کتپالیا انجام داده‌اند، بیشتر به استنادهای درون‌متنی و ارائه رهنمودهایی برای نوشتن ساختار و محتوای پیشینه‌ها نظر داشته

1. Kathpalia & Kathpalia

است و در آخر سؤالاتی را که هر پژوهشگر قبل از نوشتن پیشینه باید از خود پرسد، را مطرح کرده است. نتیجه این پژوهش نشان می‌دهد که پیشینه‌ها از لحاظ کیفیت در سال‌های مورد بررسی هیچ تفاوتی را نشان نمی‌دهند و دانشجویان در نوشتن پیشینه‌ی پژوهش ضعیف عمل کرده‌اند. این پژوهش متأسفانه ابزار و آزمون‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها را بیان نکرده است، ولی در کنار این، نکات بسیار خوبی را عنوان کرده است که می‌تواند راهنمای خوبی برای پژوهشگران در نوشتن پیشینه‌ی پژوهش هم از لحاظ ساختار و هم از لحاظ محتوای پیشینه‌ها باشد.

گرین و بور^۱ (۲۰۰۳) در پژوهشی به بررسی تأثیر آموزش بر کیفیت پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه‌ها پرداخته‌اند. در این پژوهش ۱۰ عنوان پایان‌نامه را براساس ۱۰ معیار از پیش طراحی شده مورد بررسی قرار داده است و برای تجزیه و تحلیل آن از آزمون تی و برای انتخاب پایان‌نامه‌ها از نمونه‌گیری تصادفی استفاده کرده است. ابزار گردآوری داده‌ها با استفاده از چک‌لیست صورت گرفته است. نتایج نشان داد که دانشجویانی که از آموزش‌های لازم در مورد بررسی پیشینه‌ها برخوردار بوده‌اند، پیشینه‌های آن‌ها از کیفیت بالاتری برخوردار بوده است. در این مطالعه با توجه به این که معیارهای خوبی را برای اندازه‌گیری پیشینه‌ها در نظر گرفته است، اما به طور قابل فهم و گویا این معیارها را بازگو نکرده است که دقیقاً به صورت جزئی چه مواردی از یک پیشینه را قصد داشته است بسنجد، ولی مسئله‌ای که به آن پرداخته است، مسئله‌ی بیشتر جوامع دانشگاهی است، که می‌توان از نقاط قوت آن بیان کرد.

بوئل و ککمانوویس^۲ (۲۰۱۰) در پژوهشی دیدگاه هرمنوتیکی به بحث پیشینه‌ها داشته‌اند. این پژوهش بیان می‌کند که با بررسی پیشینه‌ی پژوهش می‌توان شکاف و نقاط ضعف و قوت دانش قبلی را شناسایی کرد، و هم‌چنین پیشینه‌ها دانش جدیدی را ارائه می‌کنند. اهداف پژوهش فوق عبارتند از: ۱- کمک به درک بهتر پیشینه‌ی پژوهش به عنوان یک فرآیند هرمنوتیکی؛ ۲- نشان دادن نقش و اهمیت پیشینه‌ها و ارائه پیشنهادهایی برای تکنیک‌های جستجو که می‌تواند برای انجام کارآمد جستجو به کار رود. در پژوهش بوئل و

1. Green & Bower
2. Boell & Kecmanovic

ککمانویس، برای دسته‌بندی منابع شیوه‌هایی را ارائه کرده است، از جمله رتبه‌بندی، تاریخ انتشار و استناد است، که می‌تواند برای پژوهشگران بسیار مفید واقع گردد. همان‌طور که استنباط می‌شود یک پیشینه زمانی ارزشمند و مفید واقع می‌گردد که پژوهشگر بعد از جمع‌آوری منابع دست به تفسیر و ارزیابی پیشینه‌ها بزند و به این صورت می‌تواند به دیدگاه هرمنوتیک وارد شود.

سیسکو (۲۰۱۴) در مقاله‌ای که به روش کیفی انجام داده است، به بررسی نحوه‌ی آموزش پیشینه‌های پژوهش به دانشجویان علوم سیاسی پرداخته است. دغدغه‌ی اصلی پژوهش سیسکو آن است، دانشجویان از بررسی و نوشتن پیشینه‌ی پژوهش واهمه دارند، و از این رو قادر به نوشتن یک بررسی منسجم نیستند. ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه بوده است، و جامعه‌ی آماری آن ۱۴ نفر از دانشجویان علوم سیاسی است. در نتایجی که از این پژوهش به دست آمده است، اظهار می‌دارد، دانشجویان حتی نمی‌توانند تعریف دقیقی از پیشینه‌ی پژوهش ارائه کنند.

ناریزا، سوتاپا و سلام^۱ (۲۰۱۴) به بررسی پیشینه‌ی پژوهش از لحاظ تفکر انتقادی پرداخته است. آن‌ها ۸ پایان‌نامه مربوط به رشته‌ی زبان انگلیسی را با استفاده از روش کیفی و نمونه‌گیری هدفمند و براساس ۴ معیار (ادعا، دلیل، شواهد و نتیجه‌گیری) مورد پژوهش قرار داده است. نتایج این پژوهش نشان داد که دانشجویان قادرند، تحلیل انتقادی خوبی از منابع داشته باشند، ولی آن‌ها نتوانسته‌اند، این تحلیل‌ها را در قالب جملات منطقی در پاراگراف‌ها به‌خوبی بیان کنند. یکی از نقاط ضعف این پژوهش آن است، نتیجه‌ای که از این پژوهش گرفته است، در قالب پاراگراف‌های مختلف بیان کرده است و تا حدودی نوعی تناقض در نتایج آن به چشم می‌خورد، اما با این حال به ساختار و محتوای پیشینه‌ها اشاره کرده است.

توراکو^۲ (۲۰۱۶) در مطالعه‌ای نظریه‌ها، اهداف و روش‌های تدوین پیشینه‌ی پژوهش را مورد بررسی قرار داده است. توراکو پیشینه‌ی پژوهش را از سه منظر زمانی، روش‌شناختی و مفهومی مورد بررسی قرار داده است. توراکو بیان می‌کند اگر پژوهشگر به صورت عمیق به بررسی منابع و پیشینه‌های پژوهش بپردازد، می‌تواند به درک عمیقی از کیفیت منابع دست

1. Nariza, Sutapa & Salam

2. Torrac

یابد. هم‌چنین بررسی منابع مستلزم یک تحلیل کامل و منظم از نقاط قوت، نواقص و عدم دقت است که بررسی دقیق آن‌ها هرگونه تضاد در مورد موضوع را نمایان خواهد ساخت. در آخر سؤالاتی در رابطه با ارزیابی پیشینه‌ها ارائه کرده است که می‌تواند برای بررسی یک پیشینه مفید واقع شود.

کامیشتین^۱ (۲۰۱۷) به ارائه‌ی راهنمایی گام به گام برای کمک به دانشجویان کارشناسی ارشد برای نوشتن بررسی پیشینه‌ها پرداخته است. او اظهار می‌دارد که موانعی که اغلب دانشجویان با آن مواجه است، این است که آگاهی لازم را در مورد ساختار و یکپارچگی بررسی منابع ندارند. این پژوهش راهنمایی‌های بسیار ارزشمندی ارائه کرده است، بیشتر سعی کرده، هم محتوا و هم ساختار را برای دانشجویان بازگو کند، اما نتوانسته است به صورت جامع و یک راهنمای کامل و بدون نقص ارائه نماید.

حری (۱۳۷۵) وضعیت پیشینه‌ی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد را مورد بررسی قرار داده است. جامعه‌ی موردنظر شامل کل پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد اطلاع‌رسانی پزشکی موجود در کتابخانه دانشکده‌ی مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی در سال ۱۳۷۵ که ۸۶ عنوان پایان‌نامه و ۱۰۳۲ پیشینه‌ی متعلق به آن‌ها را مورد پژوهش قرار داد. در این پژوهش با استفاده از روش تحلیل استنادی و به بررسی مواردی چون تعداد و پراکندگی پیشینه‌ها، فاصله زمانی، نوع محمل‌های اطلاعاتی، حد اشتراک پیشینه‌ها و مانند آن‌ها اشاره کرده است. نتایج نشان می‌دهد که تمایل به استفاده از پیشینه‌های انگلیسی نسبت به پیشینه‌های فارسی بیشتر است و ربط موضوعی در پیشینه‌ها مورد کم‌توجهی قرار گرفته است. این پژوهش ساختار پیشینه‌ها را مورد بررسی قرار داده است، ولی محتوای پیشینه‌ها را به صورت دقیق مورد مطالعه قرار نداده است.

پارسائیان (۱۳۸۷) میزان ربط موضوعی پایان‌نامه‌ها را بررسی قرار کرده است. در این پژوهش به بررسی پیشینه‌ی پژوهش دانشگاه تربیت مدرس و دانشگاه تهران که تعداد ۸۱ عنوان پایان‌نامه و تعداد ۱۰۹۲ پیشینه‌ی مندرج در آن‌ها پرداخته است. پیشینه‌های پژوهش

براساس سه شاخص رویکرد، زمینه و جامعه انتخاب شده‌اند. این پژوهش به روش تحلیل محتوای کمی از نوع کاربردی انجام شده است. نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد، در پاسخ به سه سؤال مطرح شده در پژوهش به این نتایج دست یافته است. ۱- میانگین ربط موضوعی پایان‌نامه‌ها و پیشینه‌ی مندرج در آن ۴۴ درصد است؛ ۲- مقاله‌ها با میانگین ۴۵ درصد دارای بیشترین میزان ربط موضوعی نسبت به دیگر محمل‌های اطلاعاتی است؛ ۳- پیشینه‌های انگلیسی نسبت به پیشینه‌های فارسی با میانگین ۴۲ درصد ربط موضوعی بیشترین درصد را به خود اختصاص داده‌اند. در این پژوهش به دلیل آن‌که ربط موضوعی پیشینه‌ها را مورد بررسی قرار داده است، بهتر آن بود که از روش کیفی استفاده می‌کرد.

کوره‌پز (۱۳۹۴) در پژوهشی به مقایسه‌ی بخش پیشینه‌ی پژوهش دانشجویان ایرانی تحصیلات تکمیلی آموزش زبان انگلیسی و مترجمی زبان انگلیسی پرداخت. هدف پژوهش حاضر بررسی دو رشته‌ی زبان انگلیسی و مترجمی انگلیسی از لحاظ خلاصه کردن پیشینه‌ها و ارتباط موضوعی هر اثر با موضوع مورد پژوهش است. این پژوهش با استفاده از آزمون‌های توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آزمون‌های استنباطی (آزمون تی) صورت گرفته است. کوره‌پز به بررسی ۴۰ مورد از پیشینه‌ی پژوهش دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و پژوهش‌های فارس و دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز پرداخت. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد، تفاوت چندانی بین گروه‌ها در بخش مرور پیشینه‌ها یافت نشد. کوره‌پز به بحث ارتباط موضوعی در پیشینه‌ها پرداخته است، که می‌تواند یکی از نقاط قوت این پژوهش باشد.

کریمی (۱۳۹۵) به بررسی پیشینه‌ی پژوهش در علوم رفتاری پرداخته است. او بیان می‌کند اگر پیشینه‌ی پژوهش به درستی مورد بررسی قرار گیرد، به بیان مسئله کمک کرده و یافته‌های پژوهش را با پژوهش‌های قبلی متصل می‌سازد. پژوهشگر با بررسی پیشینه پژوهش با پژوهش‌های عمده و گسترده‌ی موضوع مورد مطالعه آشنا می‌شود و پژوهشگر را قادر می‌سازد از تکرارهای ناخواسته خودداری کند. در حالت کلی این پژوهش به بحث ساختار پیشینه‌ی پژوهش نظر داشته است.

یحیوی (۱۳۹۵) در پژوهشی چستی و چگونگی نوشتن پیشینه‌های پژوهش‌ها را مورد بررسی قرار داده است. او معتقد است، پیش از انجام پژوهش محقق باید در جستجوی هدفی باشد، که بتواند مسئله‌ای را از جامعه حل کند، این امر تنها زمانی میسر خواهد شد، که به بررسی پیشینه‌های پژوهش بپردازد، و تا حد ممکن با پژوهش‌هایی که در زمینه‌ی موضوع مورد پژوهش انجام شده، آشنا شود. یحیوی با توجه به مواردی که مورد بررسی قرار داده است، بیشتر ساختار پیشینه‌ی پژوهش مدنظرش بوده است.

جمع‌بندی مرور پیشینه‌ها

تعداد زیادی از پژوهش‌هایی که در خارج از کشور روی موضوع پیشینه‌های پژوهش کار کرده‌اند، بیشتر حالت راهنما دارند. در کنار اهمیتی که این راهنماها دارند، ولی به طور کامل پژوهشگران را به صورت عملی راهنمایی نمی‌کند که چگونه یک پیشینه را به صورت جامع و کامل بنویسند. یکی از نقاط قوت بسیاری از این پژوهش‌ها آن است، که مباحث نظری را خوب بیان کرده‌اند، به گونه‌ای که مفهوم پیشینه‌ها را بهتر از پژوهش‌های داخلی مطرح کرده‌اند، هم‌چنین روزآمدی منابع در پیشینه‌های خارجی تا حدودی بیشتر است. در داخل کشور بیشترین حوزه‌هایی که درباره‌ی این موضوع به بحث پرداخته‌اند، حوزه‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و حوزه‌ی زبان‌شناسی است. در حوزه‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی پژوهشگرانی مانند فتاحی، پریخ و پارسائیان در زمینه‌ی پیشینه‌های پژوهش، پژوهش‌هایی انجام داده‌اند، که مربوط به تعاریف، اهمیت، اهداف و کارکردهای پیشینه‌ی پژوهش است و در مطالعات پژوهشی هم پراکندگی، ربط موضوعی، زمان و مکان پیشینه‌ی پژوهش را مورد بررسی قرار داده‌اند. یکی از نقاط قوت برخی از این پژوهش‌ها آن است، که مباحث نظری را خوب بیان کرده‌اند، ولی در کنار این، به نحوه‌ی نوشتن پیشینه‌ی پژوهش و بررسی پیشینه‌ی پژوهش از لحاظ رعایت ساختار و محتوا کم‌توجهی کرده‌اند. هم‌چنین پژوهش‌هایی که در حوزه‌ی زبان‌شناسی انجام شده است، بیانگر آن است که بیشتر به ساختار و بازنمون زبانی پیشینه‌های پژوهش پرداخته‌اند و به عمق محتوای پیشینه‌های پژوهش نفوذ نکرده‌اند. در کل می‌توان بیان کرد که شاید این مطالعات قصد داشته‌اند با بررسی ساختار به

محتوای پیشینه‌ها برسند. در کنار اهمیتی که ساختار در پیشینه‌ها دارد، محتوا به نسبت ساختار، نقش بنیادین و ارزشمندتری در پژوهش‌ها ایفا می‌کند.

بیشتر پژوهش‌هایی که در ارتباط با موضوع پیشینه‌ی پژوهش انجام شده است، از روش‌های کمی برای ارزیابی منابع استفاده کرده‌اند، در صورتی که برخی مطالعات انجام شده اگر با روش‌های کیفی انجام می‌شد، نتایج بهتری را برای پژوهشگران به ارمغان می‌آورد. از نوآوری این پژوهش با پژوهش‌های صورت گرفته در این است که این پژوهش در تلاش است تا ساختار و محتوای پیشینه‌های پژوهش را به صورت مجزا در یک پژوهش مورد بررسی قرار دهد.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر با روش تحلیل محتوای کمی از نوع کاربردی به بررسی بخش پیشینه‌ی پژوهش ۱۴۰ عنوان پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد پرداخته است. این پژوهش با استفاده از نرم‌افزار اس. پی. اس. اس^۱ و آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) و آمار استنباطی (آزمون آنوا) انجام شده است. ابزار گردآوری داده‌ها یک چک‌لیست محقق ساخته است. برای سنجش روایی چک‌لیست، از روایی صوری استفاده شده است. تعداد پایان‌نامه‌ها برای هر رشته عبارت‌اند از: رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، ۲۴؛ رشته مشاوره، ۲۷؛ رشته روان‌شناسی، ۲۹؛ رشته علوم اجتماعی، ۳۰ و رشته علوم سیاسی، ۳۰ پایان‌نامه است که به روش تصادفی ساده انتخاب شده‌اند. پایان‌نامه‌ها براساس ۲ معیار رشته‌ی تحصیلی و سال مورد بررسی قرار گرفته‌اند. چک‌لیست در دو بخش تنظیم شده است، بخش اول مربوط به متغیر ساختار که شامل ۱۳ سؤال است و بخش دوم مربوط به متغیر محتوا که شامل ۱۱ سؤال است، مورد واکاوی قرار گرفته است. برای ارزیابی میزان دقت و پایایی متغیرها از آلفای کرونباخ استفاده شده است. آلفای کرونباخ چک‌لیست ۰.۷۴ است. برای نمره‌گذاری طیف‌گذاری چک‌لیست به این صورت انجام شده است، خیر، عدد ۰؛ کم، عدد ۱؛ متوسط، عدد ۲؛ زیاد، عدد ۳ است.

تعیین نرمال بودن توزیع داده‌ها

برای نشان دادن نرمال و غیر نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف^۱ استفاده شده است. با توجه به جدول زیر نتایج آزمون نشان می‌دهد که مقدار sig برای هر دو متغیر، بالاتر از ۰/۰۵ است. بنابراین توزیع هر دو متغیر نرمال است.

جدول ۱. نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای بررسی توزیع نرمال داده‌ها

متغیرها	تعداد	آزمون کولموگروف-اسمیرنوف	سطح معناداری
ساختار	۱۴۰	۱/۳۵	۱/۰۶
محتوا	۱۴۰	٪۹۹	٪۲۸

تحلیل داده‌ها:

در این بخش یافته‌های حاصل از بررسی ساختار و محتوای پیشینه‌های پژوهش ارائه شده است.

یافته‌های مربوط به ساختار پیشینه‌های پژوهش

پرسش اول:

جدول ۲. میانگین پرسش‌های ساختار بین ۰ تا ۳

میانگین	پرسش‌های مربوط به ساختار پیشینه‌ی پژوهش
۲/۹۳	درست بودن کلمات از نظر املائی
۲/۹	همخوانی استادهای درون‌متنی با منابع پایانی
۲/۷۷	یکدستی و انسجام در حاشیه و اندازه متن
۲/۵۲	یکدستی در ترتیب مطالب در پاراگراف‌ها
۲/۳۲	استفاده از کلمات مترادف برای جلوگیری از تکرار
۲/۱۲	رعایت علائم نگارشی در متن
۲/۱۲	استفاده از یک شیوی استاندارد در استناددهی
۲/۱۱	استفاده از زبان گویا و قابل فهم در پیشینه‌ها
۲/۰۷	استفاده درست از استادهای درون‌متنی
۲/۰۵	روزآمدی متن
۱/۸۵	استفاده‌ی حداقلی از نقل قول‌های مستقیم در متن

1. Kolmogorov- Smirnov

۱/۴۶	نوشتن جامعه آماری، آزمون‌های آماری و یافته‌های پژوهش
۱/۳۲	استفاده از انواع محمل‌های اطلاعاتی در نوشتن متن

جدول ۲ پرسش‌های ساختار در چک‌لیست را نمایش داده است. این جدول بیانگر آن است، پرسش درست بودن کلمات از نظر املایی بالاترین نمره را براساس اعداد ۰ تا ۳ به دست آورده است، و پرسش استفاده از انواع محمل‌های اطلاعاتی در نوشتن متن، پایین‌ترین میانگین را کسب کرده است.

جدول ۳. میانگین ساختار برحسب رشته

رشته	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
مشاوره	۲۷	۳۳/۰۷	۲/۰۱
علم اطلاعات و دانش‌شناسی	۲۴	۳۲/۴۱	۲/۸۲
روان‌شناسی	۲۹	۲۸/۹۳	۲/۵۴
علوم اجتماعی	۳۰	۲۶	۲/۸۲
علوم سیاسی	۳۰	۲۳/۸۳	۶/۱۳

جدول ۳ نشان می‌دهد، رشته‌ی مشاوره در بالاترین جایگاه نسبت به دیگر رشته قرار گرفته است و رشته‌ی علوم اجتماعی کم‌ترین میانگین را در بین سایر رشته‌ها کسب کرده است. رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی در بین سایر رشته‌ها براساس ساختار در جایگاه دوم قرار دارد که بیانگر وضعیت مناسب این رشته در بین سایر رشته‌ها بعد از رشته مشاوره در بین پرسش‌های ساختار است.

جدول ۴. نتیجه آزمون F به منظور بررسی ساختار بر حسب رشته

سطح معناداری	Fآزمون	درجه آزادی
/۰۰۰	۲۶/۴۸	۴

جدول ۴ نشان می‌دهد، برای مقایسه میزان معنادار بودن ساختار بر حسب رشته از آزمون F استفاده شده است، که این آزمون تفاوت معنی‌داری را نشان می‌دهد.

جدول ۵. میانگین و انحراف استاندارد ساختار برحسب سال در رشته‌های علوم اجتماعی، علوم

سیاسی، روان‌شناسی و مشاوره

رشته	سال	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
	۹۳	۴	۲۷/۲۵	۱/۷۰

۵/۴۶	۲۵/۱۲	۸	۹۴	
۴/۳۴	۲۶/۷۱	۷	۹۵	علوم اجتماعی
۶/۹۶	۲۴/۱۶	۶	۹۶	
۴/۵۰	۲۷/۶۰	۵	۹۷	
۲/۳۳	۲۳/۶۶	۶	۹۳	
۹/۰۱	۲۱	۹	۹۴	
۵/۴۲	۲۶/۱۴	۷	۹۵	
۲/۹۱	۲۷	۵	۹۶	علوم سیاسی
۴	۲۲	۳	۹۷	
۲/۶۸	۲۷/۸۰	۵	۹۳	
۲/۷۰	۲۸/۶۰	۵	۹۴	
۱/۹۰	۲۹/۸۸	۹	۹۵	
۴/۷۲	۲۶/۶۶	۳	۹۶	روان‌شناسی
۱/۶۰	۲۹/۷۱	۷	۹۷	
۲/۸۲	۳۳	۲	۹۳	
۲/۰۸	۳۲/۶۶	۳	۹۴	
۱/۰۳	۳۳/۳۳	۶	۹۵	
۲/۵۶	۳۲/۷۱	۷	۹۶	
۲/۴۳	۳۳/۵۷	۷	۹۷	مشاوره
۲/۱۲	۳۲/۵۰	۲	۹۸	

جدول ۵ بیانگر آن است، در رشته‌ی علوم اجتماعی بالاترین میانگین مربوط به سال ۹۷ و پایین‌ترین میانگین مربوط به سال ۹۶ است. در رشته‌ی علوم سیاسی بالاترین میانگین مربوط به سال ۹۶ و پایین‌ترین میانگین مربوط به سال ۹۴ است. در رشته‌ی روان‌شناسی بالاترین میانگین مربوط به سال ۹۵ و پایین‌ترین مربوط به سال ۹۶ است، و در رشته‌ی مشاوره نیز بالاترین میانگین مربوط به سال ۹۷ و پایین‌ترین ۹۸ است.

جدول ۶. نتیجه آزمون F در ساختار برحسب سال در رشته‌های علوم اجتماعی، علوم سیاسی، روان‌شناسی و مشاوره

رشته	درجه آزادی	Fآزمون	سطح معناداری
علوم اجتماعی	۴	۱/۴۶۷	۱/۷۶
علوم سیاسی	۴	۱/۱۵	۱/۳۵

روانشناسی	۴	۱/۴۲	۲۵/
مشاوره	۵	۱۷۴/	۹۶/

جدول ۶ بیانگر آن است، در ۴ رشته‌ی فوق تفاوت معناداری از لحاظ ساختار بر حسب سال وجود ندارد.

یافته‌های مربوط به محتوای پیشنهادی پژوهش

پرسش دوم:

جدول ۷. میانگین پرسش‌های محتوا بین ۰ تا ۳

میانگین	پرسش‌های مربوط به محتوای پیشنهادی پژوهش
۲/۶۸	بی‌طرف بودن پژوهشگر در نوشتن پیشنهادی پژوهش
۲/۴۹	استفاده از مرتبط‌ترین منابع
۲/۴۹	استفاده از یک حالت سلسله مراتبی (از کلی به جزئی) در توضیح و شرح منابع
۲/۲۲	واضح و شفاف بودن جملات و عبارات‌ها
۱/۹۲	تجزیه و تحلیل صحیح پیشنهادها برای درک بهتر موضوع
۱/۵۶	کافی و منسجم بودن توضیحات
۱/۱۹	استنتاج و جمع‌بندی نهایی
۱/۱۶	توجه به رویکردهای متفاوت
٪۷۴	نوشتن مقدمه‌ی مناسب و روشن
٪۶۵	توجه به خلاءهای پژوهش‌ها
٪۶۱	استفاده از رویکرد انتقادی در نوشتن پیشنهادها

جدول ۷ پرسش‌های محتوا در چک‌لیست را نمایش می‌دهد. این جدول نشان می‌دهد، پرسش بی‌طرف بودن پژوهشگر در نوشتن پیشنهادی پژوهش، بالاترین میانگین و پرسش استفاده از رویکرد انتقادی در نوشتن پیشنهادها، پایین‌ترین میانگین را به خود اختصاص داده‌اند. هم‌چنین جدول نشان می‌دهد که وضعیت پیشنهادها از نظر محتوا در حد مطلوب نیست.

جدول ۸. محتوا بر حسب رشته

رشته	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
علوم اجتماعی	۳۰	۲۱/۱	۴/۹۷

۳/۴۷	۲۰/۵۸	۲۴	علم اطلاعات و دانش‌شناسی
۴/۷۹	۱۷/۵	۳۰	علوم سیاسی
۲/۵۹	۱۶/۴	۲۷	مشاوره
۲/۹۱	۱۳/۴۴	۲۹	روان‌شناسی

جدول ۸ نشان می‌دهد، که از لحاظ محتوا برحسب رشته، رشته‌ی علوم اجتماعی در صدر رشته‌ها قرار گرفته است، و رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی هم در ساختار و هم در محتوا در رتبه دوم قرار دارد، که نشان‌دهنده‌ی وضعیت مطلوب این رشته از لحاظ پیشینه‌نویسی نسبت به سایر رشته‌ها است.

جدول ۹. نتیجه آزمون F به منظور بررسی محتوا بر حسب رشته

سطح معناداری	Fآزمون	درجه آزادی
/۰۰۰	۱۸/۱۷	۴

نتایج جدول ۹ نشان می‌دهد، تفاوت معناداری در محتوا برحسب رشته وجود دارد.

جدول ۱۰. میانگین و انحراف استاندارد محتوا برحسب سال در رشته‌های علوم اجتماعی، علوم سیاسی، روان‌شناسی و مشاوره

رشته	سال	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
علوم اجتماعی	۹۳	۴	۲۱/۲۵	۷/۸۴
	۹۴	۸	۲۳/۶۲	۳/۳۳
	۹۵	۷	۲۰	۵/۷۱
	۹۶	۶	۱۹/۱۶	۴/۳۰
	۹۷	۵	۲۰/۸۰	۴/۵۴
	۹۳	۶	۱۸/۵۰	۳/۳۹
علوم سیاسی	۹۴	۹	۱۷/۸۸	۷/۴۵
	۹۵	۷	۱۸	۴
	۹۶	۵	۱۸	۲/۲۳
	۹۷	۳	۱۶/۳۳	۴/۱۶
	۹۳	۵	۱۴/۸۰	۳/۲۷
	۹۴	۵	۱۴/۶۰	۲/۳۰
روان‌شناسی	۹۵	۹	۱۳/۶۶	۳
	۹۶	۳	۱۳/۶۶	۴/۷۲

۱/۱۱	۱۱/۲۸	۷	۹۷	
۲/۱۲	۱۵/۵۰	۲	۹۳	
۲/۰۸	۱۷/۶۶	۳	۹۴	
۳/۳۳	۱۶/۵۰	۶	۹۵	
۲/۴۲	۱۵/۷۱	۷	۹۶	
۲/۸۱	۱۶/۷۱	۷	۹۷	مشاوره
۳/۵۳	۱۶/۵۰	۲	۹۸	

جدول ۱۰ بیانگر آن است، در رشته‌ی علوم اجتماعی بالاترین میانگین مربوط به سال ۹۴ و پایین‌ترین میانگین مربوط به سال ۹۶ است. در رشته‌ی علوم سیاسی بالاترین میانگین مربوط به سال ۹۳ و پایین‌ترین میانگین مربوط به سال ۹۷ است. در رشته‌ی روان‌شناسی بالاترین میانگین مربوط به سال ۹۳ و پایین‌ترین مربوط به سال ۹۷ است و در رشته‌ی مشاوره نیز بالاترین میانگین مربوط به سال ۹۴ و پایین‌ترین ۹۳ است.

جدول ۱۱. نتیجه آزمون F در محتوا برحسب سال در رشته‌های علوم اجتماعی، علوم سیاسی، روان‌شناسی و مشاوره

رشته	درجه آزادی	آزمون F	سطح معناداری
علوم اجتماعی	۴	/۸۱۲	/۵۲
علوم سیاسی	۴	/۱۳۸	/۹۶
روان‌شناسی	۴	۱/۵۶	/۲۱
مشاوره	۵	/۲۶۹	/۹۲

جدول ۱۱ بیانگر آن است، در ۴ رشته‌ی فوق تفاوت معناداری از لحاظ محتوا برحسب سال وجود ندارد.

تحلیل یافته‌های مربوط به رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی

پرسش سوم

جدول ۱۲. میانگین و انحراف استاندارد ساختار در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی

ساختار			رشته
انحراف استاندارد	میانگین	تعداد	علم اطلاعات و دانش‌شناسی
۲/۸۲	۳۲/۴۱	۲۴	

جدول ۱۲ بیانگر آن است، این رشته‌ی در مقایسه با سایر رشته‌ها در جداول بالا توانسته است، جایگاه دوم را کسب کند.

جدول ۱۳. نتیجه آزمون T تک نمونه‌ای در ساختار برحسب رشته در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی

سطح معناداری	Tآزمون	درجه آزادی
/۰۰۰	۲۲/۳۸	۲۳

جدول ۱۳ نشان می‌دهد، در ساختار برحسب رشته در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۱۴. میانگین ساختار برحسب سال رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی

ساختار			
سال	تعداد پایان‌نامه	میانگین	انحراف استاندارد
۹۳	۲	۳۱/۵۰	۲/۱۲
۹۵	۶	۳۵/۱۶	۱/۳۲
۹۶	۱۲	۳۱/۵۰	۲/۸۴
۹۷	۳	۳۰/۳۳	۱/۵۲
۹۸	۱	۳۵	-

جدول ۱۴ بیانگر آن است، رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی در سال ۹۵ با بیشترین میانگین نسبت به دیگر سال‌ها وضعیت بهتری داشته است، و سال ۹۷ کم‌ترین میانگین را کسب کرده است.

جدول ۱۵. نتیجه آزمون F ساختار برحسب سال رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی

سطح معناداری	Fآزمون	درجه آزادی
/۰۲	۳/۴۱	۴

جدول ۱۵ نشان می‌دهد، در ساختار برحسب سال تفاوت معناداری بین سال‌ها وجود دارد.

جدول ۱۶. میانگین و انحراف استاندارد محتوا در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی

محتوا			
رشته	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
علم اطلاعات و دانش‌شناسی	۲۴	۲۰ / ۵۸	۳ / ۴۷

جدول ۱۶ بیانگر آن است، این رشته‌ی در مقایسه با سایر رشته‌ها در جداول بالا توانسته است، همانند ساختار جایگاه دوم را کسب کند.

جدول ۱۷. نتیجه آزمون T تک نمونه‌ای در محتوا برحسب رشته در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی

سطح معناداری	Tآزمون	درجه آزادی
/۰۰۰	۵ / ۷۵	۲۳

جدول ۱۷ نشان می‌دهد، در محتوا برحسب سال در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۱۸. میانگین محتوا برحسب سال رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی

محتوا			
سال	تعداد پایان‌نامه	میانگین	انحراف استاندارد
۹۳	۲	۲۴ / ۵۰	/۷۰
۹۵	۶	۲۲ / ۸۳	۲ / ۱
۹۶	۱۲	۱۹ / ۶۶	۳ / ۱۷
۹۷	۳	۱۶ / ۳۳	۲ / ۵۱
۹۸	۱	۲۰ / ۵۸	-

جدول ۱۸ نشان می‌دهد، سال ۹۳ با بیشترین میانگین کسب شده از لحاظ محتوا، وضعیت بهتری نسبت به دیگر سال‌ها داشته است.

جدول ۱۹. نتیجه آزمون F محتوا بر حسب سال در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی

سطح معناداری	Fآزمون	درجه آزادی
/۰۱	۴ / ۲۴	۴

جدول ۱۹ بیان می‌کند، تفاوت معناداری در محتوا برحسب سال در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به این که موضوع پیشینه‌ی پژوهش، بخش مهمی از پایان‌نامه‌ها را تشکیل داده است، و در کنار این، پژوهشگران برای پرداختن به یک موضوع پژوهشی باید نگاه دقیقی به پژوهش‌های گذشته داشته باشند، و هم‌چنین برای جلوگیری از تکراری شدن موضوع مورد پژوهش، لازم است که به امر پیشینه‌نویسی توجه کافی انجام شود.

بیشتر پژوهش‌هایی که صورت گرفته به روش مطالعات کتابخانه‌ای و به دسته‌ی راهنماها اختصاص دارند. مطالعات پژوهشی هم که در این زمینه صورت گرفته است، بیشتر با روش‌های کمی انجام شده است. ابزاری که برای این پژوهش‌ها استفاده شده است، ابزار سیاهه واری (چک‌لیست) است، که می‌تواند ابزاری منطقی برای بررسی پیشینه‌ها باشد. یافته‌های این پژوهش بیانگر آن است، پیشینه‌های مورد بررسی از لحاظ ساختار در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار دارند. هم‌چنین یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، از لحاظ ساختار برحسب رشته، رشته‌ی مشاوره با (۳۳/۰۷) و رشته‌ی علوم سیاسی با (۲۳/۸۳) به ترتیب بیشترین و کم‌ترین نمره را کسب کردند. نتایج میانگین پرسش‌های ساختار حاکی از آن است، وضعیت ساختار پیشینه‌ها مناسب است، شاید دلیل آن این باشد که بیشتر پژوهشگران به ظاهر و ساختار پیشینه‌ها توجه می‌کنند که می‌تواند منطقی باشد. این نتایج با نظر کامیشتین (۲۰۱۷) مغایرت دارد، چراکه او بیان می‌کند ساختار پیشینه‌های پژوهش در وضعیت مناسبی قرار ندارند. در راستای یافته‌های این بخش از پژوهش با پژوهشی که حری (۱۳۷۵)، یحوی (۱۳۹۵) و کریمی (۱۳۹۵) انجام داده‌اند، مرتبط است؛ چراکه آن‌ها نیز ساختار را مورد ارزیابی قرار داده‌اند. تحلیل داده‌های مربوط به ساختار برحسب سال نیز نشان می‌دهد، پیشینه‌های پژوهش هر اندازه که به سال ۹۸ نزدیک‌تر شده‌اند، دارای وضعیت و کیفیت بهتری از لحاظ سال بوده‌اند. نتیجه آزمون F بیانگر آن است، تفاوت معناداری بین ساختار پیشینه‌های پژوهش برحسب رشته‌ی تحصیلی وجود دارد، ولی در ساختار برحسب سال تفاوت معناداری وجود ندارد.

تجزیه و تحلیل داده‌های محتوا بیانگر آن است، با توجه به میانگین سؤالات محتوا، وضعیت محتوای پیشینه‌ها در حد ضعیف است، که نشان‌دهنده‌ی آن است، فصل پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه از لحاظ محتوا مورد کم‌توجهی واقع شده است، و بیانگر آن است که پیشینه‌ها فقط برای پر کردن بخش پیشینه‌ی پژوهش آورده می‌شوند و تا حدودی نظارت دقیقی بر روی آن صورت نمی‌گیرد. در صورتی که این پیشینه‌های پژوهش است که در تمام مراحل پژوهش به پژوهشگر یاری می‌رساند. تجزیه و تحلیل داده‌های مربوط به محتوا حاکی از آن است، در محتوا بر حسب رشته، رشته‌ی علوم اجتماعی با (۲۱/۱) و رشته‌ی روان‌شناسی با (۱۳/۴۴) به ترتیب بیشترین و کم‌ترین نمره را کسب کرده‌اند. یافته‌ی این بخش پژوهش با بخش‌هایی از یافته‌های پژوهش پارسائیان (۱۳۸۷)، کوره‌پز (۱۳۹۴)، کریشنان و کتپالیا (۲۰۰۲)، بوئل و ککمانویس (۲۰۱۰)، ناریزا، سوتاپا و سلام (۲۰۱۴)، سیسکو (۲۰۱۴) و توراکو (۲۰۱۶) مرتبط است. تحلیل داده‌های مربوط به محتوا بر حسب سال نیز نشان می‌دهد که پیشینه‌های پژوهش در محتوا بر حسب سال هر چه به سال ۹۸ نزدیک شده است، وضعیت ضعیف‌تری داشته‌اند. این بدان معناست که پیشینه‌های پژوهش در سال‌های ۹۳ و ۹۴ وضعیت بهتری داشته‌اند. نتیجه آزمون F بیانگر آن است، تفاوت معناداری بین محتوای پیشینه‌های پژوهش بر حسب رشته‌ی تحصیلی وجود دارد، ولی در محتوای پیشینه‌های پژوهش بر حسب سال، تفاوت معناداری وجود ندارد.

تجزیه و تحلیل داده‌های رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی بیانگر آن است، این رشته هم در ساختار بر حسب رشته و هم در محتوا بر حسب رشته جایگاه دوم را در بین سایر رشته‌ها به دست آورده است. نتیجه آزمون تی تک‌نمونه‌ی حاکی از آن است، تفاوت معناداری در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی وجود دارد. هم‌چنین یافته‌ها نشان می‌دهد، سال ۹۵ از لحاظ ساختار و سال ۹۳ از لحاظ محتوا نسبت به دیگر سال‌ها وضعیت بهتری داشته‌اند. یافته‌های این پژوهش با بخش‌هایی از یافته‌های کریشنان و کتپالیا (۲۰۰۲) و ناریزا، سوتاپا و سلام (۲۰۱۴) که سال را معیار ارزیابی در پیشینه‌های پژوهش قرار داداند، مرتبط است.

یافته‌ها بیانگر این موضوع است که وضعیت ساختار پیشینه‌های پژوهش در حد مطلوبی قرار دارد. به نظر می‌رسد بیشتر دانشجویان به کمیت و ظاهر پیشینه‌های پژوهش توجه

می‌کنند. هم‌چنین یافته‌ها حاکی از آن است که وضعیت محتوای پیشینه‌های پژوهش در حد ضعیف است و نشان‌دهنده‌ی آن است که فصل پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه از لحاظ محتوا مورد کم‌توجهی واقع شده است. این بدان معنا است که پیشینه‌های پژوهش فقط برای پر کردن بخش پیشینه‌ی پژوهش آورده می‌شوند و تا حدودی نظارت دقیقی بر روی آن صورت نمی‌گیرد. پژوهشگران باید در مورد محتوای پیشینه‌های پژوهش دقت کافی داشته باشند تا بتوانند پیشینه‌های کم‌نقص‌تری از لحاظ محتوایی تدوین کنند. هم‌چنین پژوهشگران باید در زمینه‌ی محتوای پیشینه‌های پژوهش بیشتر به پژوهش بپردازند. با توجه به مواردی که ذکر شد، پیشنهاد می‌شود در یک مطالعه‌ی مستقل دیگر محتوای پیشینه‌های پژوهش با روش کیفی مورد بررسی قرار گیرد.

ORCID

Nahid Shahveisi

<https://orcid.org/0000-0003-1677-410X>

Gholamreza Heidari

<https://orcid.org/0000-0001-8856-692X>

Vakil Ahmadi

<https://orcid.org/0000-0003-3347-8222>

منابع

- پارسائیان، مریم. (۱۳۸۷). بررسی میزان ارتباط موضوعی پایان‌نامه‌های رشته‌ی کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های دولتی تهران با پیشینه‌های مندرج در آن‌ها (۱۳۸۷-۱۳۸۳). مجله کتابداری، ۴۲ (۴۷)، ۲۰۰-۱۸۵.
- حری، عباس. (۱۳۷۵). بررسی وضع پیشینه در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی. (۵۶)، ۳۳-۴۸.
- فتاحی، رحمت‌الله و پریرخ، مهری. (۱۳۹۰). مرور نوشتارها و پیشینه پژوهش: راهنمای نگارش. تهران: نشر کتابدار.
- کریمی، بهناز. (۱۳۹۵). نحوه جمع‌آوری پیشینه تحقیق در پژوهش‌های علوم رفتاری و روان‌شناسی. ششمین کنفرانس ملی مدیریت، اقتصاد و حسابداری، آذربایجان شرقی: دانشگاه فنی و حرفه‌ای، ۵-۱.
- کوره‌پز، هانیه. (۱۳۹۴). مقایسه تحلیل انتقادی فصل پیشینه‌ی دانشجویان ایرانی تحصیلات تکمیلی آموزش زبان انگلیسی و مترجمی زبان انگلیسی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.

منصوریان، یزدان. (۱۳۸۹). صد نکته در پایان‌نامه‌نویسی. کلیات کتاب ماه اطلاعات ارتباطات دانش‌شناسی، (۷)، ۷۸-۹۳.

یحوی، فاطمه سادات. (۱۳۹۵). چپستی و چرایی و چگونگی تدوین پیشینه تحقیق. ششمین کنفرانس ملی مدیریت، اقتصاد و حسابداری، آذربایجان شرقی: دانشگاه فنی و حرفه‌ای، ۸-۱.

References

- Boell, S. K., & Cecez- Kecmanovic, D. (2010). Literature Reviews and the Hermeneutic Circle, *Australian Academic & Research Libraries*, 41(2), 129-144.
- Cisco, J. (2014). Teaching the Literature Review: A practical Approach for College Instructors. *Teaching & Learning Inquiry*, 2(2), 41-57.
- Efron, E. S., & Ravid, R. (2019). *Writing the Literature Review a Practical Guide*. The Guilford Press New York London.
- Green, R., & Bower, M(2002). *Evolution of the Thesis Literature Review; A faculty-librarian Partnership to Guide off-campus Graduate Research and Writing*. Shenandoah University, 1-10.
- Kaminstein, D. (2017). Writing a Literature Review for an Applied Master's Degree. *Organizational Dynamics Working Papers*, University of Pennsylvania Scholarly Commons, 9(19), 1-13.
- Krishnan, L. A., & Kathpalia, S. S. (2002). Literature Reviews in Student Project Reports. *IEEE Transactions on Professional Communication*, 45(3), 187-197.
- Nariza, N., Sutapa, G., & Salam, U. (2014). Critical Thinking in Literature Review Writing Section of Students' Theses'. *Journal Pendidikan dan Pembelajaran Untan*, Tanjungpu ra University, 1-8.
- Torraco, R. J. (2016). Writing Integrative Reviews of the Literature: Methods and Purposes. *International Journal of Adult Vocational Education and Technology*, 7(3), 62-70.
- Fatahi, Rahmatullah; Parirokh, Mehri (2010). Review of articles and research background: writing guide. Tehran: Ketabdard Publishing House.
- Horri, Abbas. (1996). Examining the status of the background in the master's theses of the Faculty of Management and *Medical Information*. (56), 33-48. [In Persian].
- Karimi, Behnaz. (2015). *How to collect research background in behavioral sciences and psychology*. The 6th National Conference on Management, Economics and Accounting, East Azerbaijan: Technical and Vocational University, East Azerbaijan, 1-5. [In Persian].
- Kourepaz, Haniyeh. (2014). *Comparison of the critical analysis of the background chapter of Iranian graduate students in English language teaching and English translation*. Master's thesis, Islamic Azad University, Maroodasht branch. [In Persian].

- Mansourian, Yazdan. (2010). *One hundred points in thesis writing*. Generalities of the book of the month of scientific communication information, (7), 78-93. [In Persian].
- Parsaeian, Maryam. (2008). Examining the degree of relevance of theses in the field of librarianship and information of Tehran state universities with the backgrounds included in them (2004-2008). *Library Journal*, 42 (47), 185-200. [In Persian].
- Yahyavi, Fatemeh Sadat. (2015). *What and why and how to compile research background*. The 6th National Conference on Management, Economics and Accounting, East Azerbaijan: East Azerbaijan Technical and Vocational University, 1-8. [In Persian].

استناد به این مقاله: شاه ویسی، ناهید. (۱۴۰۰). ارزیابی پیشینه‌های پژوهش پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشکده‌ی علوم اجتماعی و تربیتی دانشگاه رازی براساس ساختار و محتوای مطلوب پیشینه‌نویسی در سال‌های ۱۳۹۸-۱۳۹۳. *بازیابی دانش و نظام‌های معنایی*، ۸(۲۶)، ۷۹-۱۰۲.

Knowledge Retrieval and Semantic Systems is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.